

עולת תמיד

מים ראשונים: פרשתנו פותחת **בנר התמיד** - עליו כבר זכינו לדון בפרשה זו בשנה האחרת, ועוברת בהמשכה לעולת התמיד – היא נושאנו הפעם. אגב שני אלה, ראו את התמיד השלישי **אש תמיד** שגם עליו כבר זכינו לכתוב בפרשת צו.

בין צו לתצוה – שלושה תמידים תעשה

בהלכתם ובמדרשם תהגה - עד ישוב מקדש וייבנה.

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים ... עֶלְת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם: (שמות כט לח-לט, מב).¹

צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבָּנִי לַחֲמֵי רֵיחַ נִיחָחֵי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ: וְאִמְרַתְּ לָהֶם זֶה הָאֲשֶׁה אֲשֶׁר תִּקְרְיבוּ לַה' כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים ... עֶלְת תָּמִיד הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחָח אֲשֶׁה לַה': (ספר במדבר, פרק כח פסוקים ב-ד, ו).²

וַיַּעַן הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּעָרִים וַיֹּאסְפוּ הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֲלִירוֹשָׁלַם ... וַיִּכְנִינוּ הַמִּזְבֵּחַ עַל־מְכוֹנֹתָיו וַיַּעֲלוּ עָלָיו עֹלוֹת לַה' עֹלוֹת לַבֶּקֶר וְלָעֶרֶב: וַיַּעֲשׂוּ אֶת־חַג הַסִּכּוֹת כַּכְּתוּב וְעֹלֹת יוֹם בָּיּוֹם כְּמִשְׁפַּט דְּבָרֵי יוֹם בָּיוֹמוֹ: וְאַחֲרֵיכֵן עֶלְת תָּמִיד וְלַחֲדָשִׁים וְלִכְלֵמוֹעֲדֵי ה' הַמִּקְדָּשִׁים וְלִכְלֵמוֹעֲדֵי ה': (עזרא פרק ג א-ו).³

מסכת פסחים דף טו עמוד א – עולת תמיד כולל בשבת

תנו רבנן: הלכה זו נתעלמה מבני בתירא. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו: כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו להם: אדם אחד יש שעלה מבבל, והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. שלחו וקראו לו. אמרו לו: כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו? אמר להם: וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת? והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת. אמרו לו: מנין לך? אמר להם: נאמר "מועדו" בפסח ונאמר "מועדו" בתמיד.⁴ מה מועדו האמור בתמיד - דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח - דוחה את השבת.⁵

¹ לאחר הציווי על קרבנות חנוכת המשכן וימי המילואים (אשר חוזרים ביתר פירוט בפרשות צו ושמיני בספר ויקרא), שהם חד-פעמיים, מצווה התורה על הקרבן השכיח ביותר, הוא עולת התמיד הכפולה והיומיומית: תמיד של שחר ותמיד של בין הערביים. התמיד, כקרבנות כולם, היה נשחט בחצר המשכן, "פתח אהל מועד", כתזכורת שהמטרה העיקרית היא ההתוועדות במשכן, ככתוב במעשה הארון: "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֶׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַקְּרָבִים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות כה כב). כך גם עולה מסדר הכלים שבמשכן, שבפרשת תרומה אחר כותלנו: ארון, מנורה, שולחן, והמשכן בו הם נתונים, אח"כ נזכר המזבח החיצון, מזבח הנחושת לקרבנות, ואח"כ החצר החיצונה (ומזבח הזהב הוא חריג שנזכר רק בסוף פרשתנו, פרשת תצוה ועליו כבר הרחבנו בדברינו **מזבח הקטורת**). המשכן הוא מקום ההתוועדות. הקרבנות הם בחוץ.

² חוזר הציווי בפרשת פנחס בקרבנות המועדים. לפני שהתורה מפרטת את קרבנות השבת, המועדים, ראש השנה ויום הכיפורים, היא מזכירה את קרבן התמיד, שיש לעשותו "דבר יום ביומו", גם בימי המועדים והאירועים המיוחדים. ועוד מציינת התורה שכבר נעשתה עולה זו בסיני: "העשויה בהר סיני" – פרט חשוב אליו נתייחס בהמשך. בפרשתנו, בא הקרבן המינימלי אבל התדיר, לאחר קרבנות ימי המילואים המרובים; ואילו בפרשת פנחס, הוא בא לפני הקרבנות המרובים של המועדים. תדירות זו היא שאגב עושה אותו מרובה בסופו של חשבון, למעלה מ-700 קרבנות בשנה! ויש לשים לב גם לתקבולת המתבקשת בין פסוק מב בפרשתנו: "עולת תמיד לדורותיכם וכו'" ובין פסוק ו בפנחס: "עולת תמיד העשויה בהר סיני". פסוקים שנראה בהרחבה להלן.

³ יש הקבלה מעניינת בין פרשתנו וספר עזרא. גם שם יש קרבנות מרובים של חנוכת המזבח בשיבת ציון (לפני יסוד הבית) ושל חג הסוכות שכיודע יש בו קרבנות רבים. לאחר מכן, מדגיש המקרא, חזרו לקרבן עולת התמיד של יום ביומו, כולל חודשים ומועדים. ראו עוד את אזכור עולת התמיד בספר יחזקאל בתיאור עבודת המקדש העתידית, שם מוזכר רק קרבן תמיד אחד בבוקר ואין תמיד של בין הערביים: "וְכָבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִים תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיּוֹם לַה' בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ" (יחזקאל מו יג). וכבר עמדו חז"ל ופרשני המקרא על ייחודיות ספר יחזקאל.

⁴ "מועדו" של קרבן התמיד ראינו בפסוקים מפרשת פנחס. "מועדו" של פסח נאמר בספר במדבר פרק ט פסוקים ב ג בציווי הראשון של פסח דורות, בשנה השנייה ליציאת מצרים, ככתוב: "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ. בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֶרְבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֵדוֹ כְּכָל חֻקְתּוֹ וְכָכָל מִשְׁפָּטוֹ תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ". פעמיים "במועדו". מהיקש זה בונה הלל את הדין של שחיטת קרבן פסח גם אם חל י"ד בניסן בשבת.

⁵ כבר הרחבנו לדון בסיפור זה בדברינו **בני בתירא** בחג הפסח והפעם הבאנו אותו להראות שמקור הדין שקרבנות (ציבור, תמיד ומוספים) דוחים את השבת, הוא בקרבן התמיד שהיה קרב מידי יום ביומו, כולל שבתות, למרות שיש בעבודתו מקצת ל"ט מלאכות שאסורות בשבת. החידוש של הלל הוא בכך שגם קרבן פסח, שהוא לכאורה קרבן יחיד ושלמים (ופחות שכיח), דוחה את השבת!

מסכת חגיגה דף ו עמוד ב – האם נהג קרבן תמיד בשנות המדבר

תניא: "עולת תמיד העשויה בהר סיני" - רבי אלעזר אומר: מעשיה נאמרו בסיני, והיא עצמה לא קרְבָה. רבי עקיבא אומר: קרְבָה ושוב לא פְסְקָה. אלא מה אני מקיים "הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל" (עמוס ה כה) - שבטו של לוי שלא עבדו עבודה זרה, הן הקריבו אותה.⁶

מסכת חגיגה דף ו עמוד א – קרבן תמיד קדם למשכן

... הכתיב: "ויעלו עלת" (שמות כד ו) - קסברי בית הלל: עולה שהקריבו ישראל במדבר, עולת תמיד הוא.⁷

העמק דבר במדבר כח ב פרשת פינחס – חידוש התמיד בכניסה לארץ

ומשום הכי מאז שנתנדו במעשה מרגלים ולא היה היעוד עם משה פנים אל פנים כמו שכתבו התוספות בבא בתרא דף קכ"א בשם המכילתא,⁸ ומשום הכי פסקו להקריב תמידים לתנא קמא בחגיגה דף ו, או לר' עקיבא שבט לוי לבד הקריב ולא מתרומת הלשכה דכל ישראל. אבל עתה בכניסתם לארץ והתפלל משה רבינו ולא תהיה עדת ה' וגו' והוא פרנסה כמש"כ לעיל, על זה היה התשובה את קרבני לחמי וגו':⁹

מסכת יבמות דף ה עמוד ב – קרבן תמיד הוא מקרה מיוחד

אשכחן דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בו כרת היכא אשכחן דדחי?¹⁰ ... מתמיד. מה לתמיד שכן תדיר! ... ותמיד, שכן ישנו לפני הדבור.¹¹

ראו בהמשך הגמרא שם ש"במועד" איננו לימוד מספיק ויש לצרף לכך את הפסוק: "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד" (במדבר כח י). שבת מעידה על עצמה שיש בה קרבן תמיד כבכל יום, ורק המוספים הם תוספת שבת. לגבי המספר שהלל נוקב: "הרבה יותר ממאתיים פסחים יש לנו", ראו החשבון שרש"י עושה שם: "יותר ממאתיים קרבנות יש שדוחין שבת בשנה, חמשים שבתות השנה, בכל שבת ושבת ארבעה כבשים שנים לתמידים ושנים למוספין - הרי מאתיים, לבד שבת שבתוך פסח ובתוך החג שקריבין בהן מוספי היום שבעת טלאים בפסח וארבעה עשר לחג". רש"י עושה את החשבון של שנה רגילה שאינה מעוברת ונוקק לתוספת של קרבנות מוסף של שבתות המועד בפסח וסוכות.

⁶ ראו שם בסוגיה המתחילה עמוד קודם מחלוקת בין סיעת בית שמאי, ר' אלעזר ור' ישמעאל הסבורים שלא הקריבו עולת תמיד בשנות המדבר (משום שהיו נזופים בשל חטא העגל או המרגלים וגם לא היו מולים), רק עולת ראייה שהיא קרבן יחיד במועדים; ובין סיעת בית הלל, ר' עקיבא ור' יוסי הגלילי שסבורים שהקריבו עולת תמיד, קרבן ציבור, במשכן שבמדבר. בברייתא שלפנינו חולקים ר' עקיבא המייצג את סיעת בית הלל ור' אלעזר המייצג את סיעת בית שמאי. עיקר הטיעון של בית שמאי מתבסס על הפסוק בספר עמוס: "הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל". בני ישראל בָּנוּ את המשכן, הצטוו את סדרי הקרבנות בספר ויקרא, חנכו את המשכן בקרבנות אהרון ובניו כמתואר בפרשתנו ובפרשות צו ושמיני בספר ויקרא, אך למעשה לא הקריבו אח"כ, לפחות לא את קרבן התמיד. ר' עקיבא וסיעתו אינם יכולים להתעלם מהפסוק שבעמוס ומוצאים פשרה שרק שבט לוי הקריב, לא כל בני ישראל. לשיטה שלא הקריבו את קרבן התמיד בכל שנות המדבר, יש הקבלה עם קרבן פסח שגם אותו, עפ"י מסורת חז"ל, לא הקריבו בכל שנות המדבר להוציא פעם אחת, בשנה השנייה ליציאת מצרים (במדבר פרק ט, יבמות עא ע"ב), שם גם התחדש דין פסח שני, ואלה הם "הזבחים" (קרבן שלמים) שהנביא עמוס מזכיר שגם אותם לא הגישו בני ישראל בשנות המדבר. וכבר דנו בנושא זה בדברינו [על דברי עולה וזבח](#) בפרשת צו ולא נאריך כאן.

⁷ מחלוקת בית שמאי ובית הלל שראינו בקטע הקודם, מקורה במחלוקת לגבי קרבן ראייה (שהוא עולה) ושלמי חגיגה, שני קרבנות שהיו מביאים עולי הרגל: מי משניהם עדיף, על מי יש להוציא יותר ממון, מי משניהם נזכר עוד לפני מעמד הר סיני. בית שמאי סבורים שצריך להוציא יותר ממון על קרבן ראייה, משום שכולו לה', ואילו בית הלל אומרים שאדרבא, על קרבן שלמי החגיגה, שחלקו לה' וחלקו לזבח המשפחה, יש להוציא יותר. מה שחשוב כאן, הוא שלשיטת בית הלל, קרבן תמיד שהקריבו במדבר התחיל עוד לפני הקמת המשכן, במעמד המתואר בסוף פרשת משפטים, שמות פרק כד, בו עדיין עבדו הבכורות (זבחים פרק יד משנה ח). זה הפירוש של "העשויה בהר סיני" לפי בית הלל - קרבן התמיד יסודו בסמוך למעמד הר סיני, שם הוא נעשה לראשונה, ומשם הועתק למשכן. אולי גם מכאן יש סמך למקרא השלישי שהבאנו לעיל, במעשה עזרא וסיעתו שהתחילו בחידוש מעשה הקרבנות עוד לפני השלמת בניית מקדש שני. הקרבנות אינם צריכים בית מקדש.

⁸ הכוונה לדרשה בספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשה א: "וידבר ה' אלי אמר - אמור להם דברי כבושים: בשבילכם מדבר עמי, שכן מצינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל כמנודים לא היה מדבר עם משה, שנאמר: ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר". ראו דרשה זו בגמרא בבא בתרא קכ"א ע"ב עליה דן תוספות הנ"ל, ובירושלמי תענית ג ד.

⁹ בכניסה לארץ מתחדש קרבן התמיד ולפיכך חוזר הציווי עליו בפרשת פנחס בערבות מואב. וכך נראה שיש להבין גם את הגמרא במסכת מגילה דף ג עמוד א, דברי המלאך ליהושע: "עתה באתי - אמר לו: אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה! - אמר לו: על איזה מהן באת? - אמר לו: עתה באתי. מיד: וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. אמר רבי יוחנן: מלמד שלן בעומקה של הלכה". המלאך אמנם בא בשל ביטול תורה (חיילים צריכים ללמוד תורה בהפסקות שבין הלחמות וכשהם יכולים להתפנות לכך, כפי שאנו זוכים לראות במו עינינו בימינו), אבל יהושע מעלה את האפשרות שהוא בא משום שבטלו את קרבן התמיד. ראו במפורשי הגמרא שם: תוספות, רשב"א ואחרים, שהייתה להם סיבה מדוע לא הקריבו את התמיד של בין הערבים. אותנו מעניין אזכור זה שמעיד על חידוש הקרבת קרבן התמיד בכניסה לארץ.

¹⁰ הגמרא שם מנסה למצוא סמך לדין שמצוות עשה דוחה לא תעשה, גם לא תעשה חמור שיש בו עונש כרת.

¹¹ קרבן תמיד שדוחה את השבת שיש בה עונש כרת הוא לכאורה סמך טוב, אבל הגמרא דוחה אסמכתא זו בשתי טענות המעידות על הייחודיות של קרבן תמיד שאין ללמוד ממנו על מצוות אחרות. האחת, קרבן תמיד הוא דבר תדיר "ומאחר שמצוותו חלה בכל יום ויום, יש לה חשיבות מיוחדת" (פירוש שטיינזלץ שם). השנייה, שבדומה לפסח וברית מילה, "ישנו לפני הדיבור", היינו, ציוויו היה עוד לפני מעמד הר סיני! נראה שתדירות / קביעות זו של קרבן התמיד, "דבר יום ביומו", שחרית ומנחה, היא שמקופלת במילה "במועד" שראינו בגמרא פסחים לעיל - "תשמרו להקריב לי במועד". מכאן שוב שההיקש "במועד" - "במועד" שעשה הלל

רש"י במדבר פרק כח פסוק ו – שתי אפשרויות מתי התחיל קרבן תמיד

העשויה בהר סיני - כאותן שנעשו בימי המילואים. דבר אחר: העשויה בהר סיני - הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני, אותה שנתקרה לפני מתן תורה שכתוב בה: "וישם באגנות" (שמות כד ו), מלמד שטעונה כלי.¹²

אבן עזרא במדבר כח ו – לא הייתה אפשרות לקרבנות במדבר

העשויה בהר סיני - הטעם כאשר עשיתם בהר סיני. גם זה אות שלא העלו עולות במדבר אחר נוסעם מסיני, כאשר פירשתי בראיות גמורות.¹³

פסיקתא דרב כהנא ו את קרבני לחמי – במקדש על מכונו ובירושלים בבנייה

"כבשים בני שנה תמימים שנים ליום" (במדבר כח ג). בית שמאי אומרים: כבשים, שהן כובשים עונותיהם של ישראל, כמה דאת אמרת: "ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו" (מיכה ז ט). ובית הלל אומרים: כבשים, כבשים שהן כובסין עונותיהן של ישראל, כמה דאת אמרת: "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו" (ישעיה א יח). בן עזיי אומר: "כבשים בני שנה" - שהן מכבסין עונותיהן של ישראל ועושין אותן כתינוק בן שנתו. "שנים ליום" - בגלל היום.¹⁴ "שנים ליום" - פרקליט לאותו היום, שכתוב בו: "היו לי אמר ה' צבאות ליום אשר אני עושה סגולה" (מלאכי ג יז). "שנים ליום" - שהם נשחטין כנגד היום.¹⁵ "שנים ליום" - שהיא יודע איזה נשחט בשחרית ואיזה נשחט בין הערבים.¹⁶

מקרבן התמיד "שהוא תדיר", לקרבן פסח שהוא פעם בשנה הוא מהפכני. ולעצם הרעיון, אפשר באמת להתווכח אם הדבר התדיר ראוי יותר לזכות איסורים אחרים ויש להקפיד לקיימו בכל מצב, או שמא דווקא הדבר הנדיר שאם לא נדחה איסור מפניו, שוב לא נזכה לקיימו.

¹² בפירוש הראשון, מחבר רש"י את עולת התמיד לקרבנות ימי המילואים, כפי שציינו בהערה 1 לעיל. אם כך, "עשויה בהר סיני" הוא לאחר הקמת המשכן וחניכתו. קרבן התמיד מותנה בקיום משכן או מקדש. מטרת הקרבנות בכלל, קרבן תמיד בפרט הוא ההתוועדות במשכן. ללא משכן, מה לי לקרבנות? ראו בדרך זו גם פירוש רמב"ן ויקרא ז לח: "ויתכן כי טעם בהר סיני, במקום הזה לפני הר סיני, והוא באוהל מועד. וכן עולת תמיד העשויה בהר סיני (במדבר כח ו), כי איננו בהר ממש, כי עולת תמיד לא התחילו בה רק באוהל מועד, דכתיב: וזה אשר תעשה על המזבח וגו' (שמות כט לח)". אבל בפירוש השני, מתחבר רש"י לשתי הדרשות שראינו זה עתה. קרבן התמיד קדם למשכן, קדם אפילו למתן תורה ולמעמד הר סיני ומשם גם נלמדו הלכות לדורות, כגון הכלים שהם "האגנות" שבפרשת משפטים והנסכים (מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי שמות כד ו, ספרא צו פרשה יא פרק יח, ספרי פנחס קמג). רש"י הולך כאן לשיטתו, במחלוקתו הידועה עם רמב"ן, אם המעמד המתואר בסוף פרשת משפטים, שמות פרק כד, הוא לפני או אחרי מעמד הר סיני (ראו דברינו בפרשת משפטים [אימתי אמרו נעשה ונשמע](#)). ונראה שהגמרות בחגיגה וביבמות הנ"ל מסייעות לו. עכ"פ, נראה, לפחות מרש"י זה, שהוא נמנע מלהיכנס למחלוקת שראינו לעיל אם הקריבו קרבן תמיד בכל שנות הנדודים במדבר.

¹³ אם רש"י נמנע מלהתייחס למחלוקת לגבי הקרבת קרבן תמיד במדבר, אבן עזרא וסיעתו יוצאים בעמדה ברורה, המתחברת לשיטת ר' אלעזר ובית שמאי דווקא, שפשוט לא ייתכן שהקריבו בני ישראל קרבנות במדבר. "הראיות הגמורות" שאבן עזרא מצטט כאן, מובאות בפירושו לפסוק בפרשתנו: "עלת תמיד לדלתיתכם פתח אהלמועד לפני ה' אשר אונעך לכם שמה לדבר אליך שם" (שמות כט מב). ואלה דברי אבן עזרא שם: "ועל דרך הסברא לא הקריבו ישראל עולות וזבחים רק בסיני לבדו ... וכן כתוב: הזבחים ומנחה הגשתם לי בית ישראל ארבעים שנה במדבר (עמוס ה כה). כי ישראל עמדו במדבר בתוהו ליל ישימון כמו שמונה ושלשים שנה, ומאין היה להם בכל יום חצי הין שמן זית? ג' כ' יין? ואיך יוליכו עמהם כמו ארבעה עשר אלף הין? ומאין היה להם שני כבשים בני שנה בכל יום, ותוספת בשבת ובמועדים?". ראו גם פירוש חזקוני (הצרפתי) על הפסוק שכאלו העתיק את דבריו של אבן עזרא (הספרדי) וראו כמו כן דברינו המשלימים [על דברי עולה וזבח](#) בפרשת צו. נראה שפירוש זה לא בא להכריע במחלוקת בית הלל ובית שמאי (הערה 6 לעיל), אלא נובע מהחיבור של פסוקי פרשת פנחס ופרשתנו. ראו הפסוקים שהבאנו בראש דברינו והערה 2 לעיל. פרשת פנחס הרי נאמרת לאחר שנות הנדודים במדבר, לקראת הכניסה לארץ שם ייפסקו הנדודים וצפוי עושר כלכלי. משה בוחר לפתוח את סדר קרבנות המועדות בפרשת פנחס, בקרבן תמיד שכבר היה עשוי (פעם אחת) בהר סיני! בהיפוך מסוים, "עולת תמיד לדורותיכם" בפרשתנו היא במבט קדימה (טרם חטאו במרגלים), ואילו "העשויה בהר סיני" בפרשת פנחס, ערב הכניסה לארץ, היא במבט אחורה. אותה עולה, שצריך להזכיר לדור הבנים שרק נאמרה ("מעשיה נאמרו בסיני, והיא עצמה לא קרבה") או נעשתה אבל רק פעם אחת ("עולת תמיד העשויה בהר סיני - מאחר שהקרבנות אותה בסיני כדכתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות, אינני רוצה שתבטל לעולם" חזקוני במדבר כח ו). הגישור הזה שבין פרשת פנחס ופרשתנו, הדיאלוג הסמוי שמהלים פסוקי ספר שמות עם פסוקי ספר במדבר, הם, לדעתנו, "הראיות הגמורות" של אבן עזרא כפשוטן המקרא.

¹⁴ כאן נכנס ממד הזמן במעגל הבסיסי ביותר - היום. לא שבת ולא מועד, לא ראש השנה ולא יום כיפור "אחת בשנה" - אלא כל יום ביומו! קרבן התמיד בא להדגיש את פיסת הזמן הבסיסית ביותר, שלעיתים האדם גס בה מעמל היום ומהציפייה ליום השבת ולימי מועד. כל יום ותפקידו וערכו. ראו דברינו [ביום טובה היה בטוב](#). ולא תזכורת אחת, אלא פעמיים ביום: בתחילתו - מה האדם חושב לעשות ביום שמתחיל, ובסופו (בערב) - מה עשית ביום זה. מה שאחרי המקדש יבואו תפילת שחרית ותפילת מנחה (תפילת ערבית היא דין מיוחד). ראו בדברינו [תפילות אבות תקנום](#), שיטת רבי יהושע בן לוי: תפילות כנגד תמידין תקנום.

¹⁵ ראו בגמרא תמיד לא ע"ב: "מה אני מקיים שנים ליום - נגד היום, הא כיצד: תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה, ושל בין הערבים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה". וברמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק א הלכה יא: "תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית של בית המטבחים על טבעת שנייה, ושל בין הערבים על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שנייה כדי שיהיה כנגד השמש, דברי קבלה הן שיהיו נשחטין כנגד השמש". שחיטה זו כנגד השמש צריכה עיון. ראו בגמרא ברכות ט ע"ב וכת ע"ב על תפילה במדומי החמה (ומן הסתם גם בזריחתה) על בסיס הפסוק בתהלים עב ה: "יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים" (בעד ונגד). השוו עם יחזקאל ח טז ועם המשנה בסוכה ה ד וצריך עיון.

¹⁶ היינו שהיו מזמנים בבוקר את שני התמידים ולא לוקחים את זה של שחרית בלבד ואת של בין הערביים - בין הערביים. ולא מצאנו מקור הלכה זו (חוץ מפסיקתא זו).

"עולת תמיד" (במדבר כח ו), א"ר יודה בר' סימון: מימיו לא לן אדם בירושלם ובידו עוון. הא כיצד? תמיד של שחר היה מכפר על עבירות שנעשו בלילה, ושל בין הערבים היה מכפר על עבירות שנעשו ביום. מכל מקום, לא היה אדם לן בירושלם ובידו עוון. ומה טעמו? "צדק ילין בה" (ישעיה א כא).¹⁷

המשך פסיקתא דרב כהנא שם – הקרבנות אין בשביל הקב"ה

א"ר יצחק: כתיב: "את קרבני לחמי לאש" (במדבר כח ב). וכי יש לפני אכילה ושתייה? אם אומר אָתָּ: יש לפני אכילה ושתייה, ממלאכיי לְמַד, ממשרתיי לְמַד! "עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לווהט" (תהלים קד ד). מאיכן הן ניזונין? מזיו שכינה הם ניזונין, דכתיב: "באור פני מלך חיים" (משלי טז טו).¹⁸ ר' חגי בשם ר' יצחק: "ואתה מחיה את כולם" (נחמיה ט: ו) - אתה מחיה לכולם.¹⁹

א"ר שמעון בן לקיש: כתיב: "עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח אשה לה" - וכי יש לפני אכילה ושתייה? למד ממשח דכתיב ביה: "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה" (שמות לד כח) ... והרי דברים קל וחומר: מה אם משה שהלך בשליחותי ארבעים יום, לחם לא אכל ומים לא שתה, ולפני יש אכילה ושתייה? הוי: "אם ארעב לא אומר לך" (תהלים נ יב).

א"ר חייא ברבא: בריותי אינן צריכין לבריותי, ואני צריך לבריותי? שמעת מימך אומרים: השקו את הגפן הזה יין שהוא עושה יין הרבה, השקו את הזית הזה שמן שהוא עושה שמן הרבה?²⁰ בריותי אינן צריכין לבריותי, ואני צריך לבריותי? הוי: "אם ארעב לא אומר לך".²¹

אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים: וְעִשְׂרִית הָאִיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כֶּתִיב רְבִיעֵת הָיִין: (במדבר כח ד-ה פרשת פינחס).²²

¹⁷ מדרש זה מתאר את האידיאליה או את האידיאל שבעבודת הקרבנות. ראו גם התקיעות המרובות שהיו סביב עבודת בית המקדש בכלל, קרבנות תמיד של שחר ושל בין הערביים בפרט. מסכת סוכה פרק ה משנה ה: " ... בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש: שלש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר ותשע לתמיד של בין הערבים. ובמוספין היו מוסיפין עוד תשע ובערב שבת היו מוסיפין עוד שש: שלש להבטיל העם ממלאכה ושלש להבדיל בין קודש לחול". ראו גם איך ישיבת הסנהדרין לדין קשורה בקרבנות התמיד, תוספתא מסכת סנהדרין פרק ז הלכה א: " ... אילו ואילו הולכין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית. בית דין שבלשכת הגזית אף על פי שהוא של שבעים ואחד אין פחות מעשרים ושלשה ... ושם היו יושבין מתמיד של שחר ועד תמיד של בין הערבים. בשבתות ובימים טובים לא היו נכנסין אלא בבית המדרש שבהר הבית וכו' ". ירושלים כולה הייתה מוכוונת סביב עבודת בית המקדש, שלמרות שהיו בה קרבנות רבים בכל יום, קרבן התמיד של שחר הוא שפתח את היום וקרבן תמיד של בין הערביים הוא שחתם את היום: "תנו רבנן: מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר - תלמוד לומר: ועוד עליה העולה ... עולה ראשונה. ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים - תלמוד לומר: והקטיר עליה חלבי השלמים" (פסחים נח ע"ב). ודורשי רשומות היו אומרים שמעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון, אין הכוונה שקרבן התמיד היה אוטומטי מכפר על כל העוונות, אלא ההפך. אווירתה של ירושלים בהיות הבית על מכונו ועבודת הקודש: "תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם", ודין צדק שהיו הסנהדרין פוסקים, וקול התקיעות שהיה מעביר צמרמורת בלב כל אדם, ונועם הליכות הירושלמים שהיו מקבלים כל אורח בסבר פנים יפות - כל אלה היו משרים רגש של קדושה והתעלות על כל אדם, כך שעוד טרם שהגיעה השעה לעלות על יצועו ולישון, כבר היה עושה תשובה ומתחרט על עוונותיו. אמן כן יהי רצון.

¹⁸ ראינו זה מאש המלאכים צריכה עיון. וכי ללא זה, היינו מעלים על דעתנו שיש לפני הקב"ה אכילה ושתייה? גם ההוכחות להלן ממשח ששהה בהר וגם מ"בריותי" צריכים עיון. טורח גדול טורח כאן הדרשן לעקור את הרעיון שהקב"ה צריך כביכול את הקרבנות - באיזו דעה נלחם כאן הדרשן?

¹⁹ עד כאן פשוט אבל לא פשוט. פשוט שהעולם כולו חי ממתת האל, אבל מה משמעות הקרבנות? האדם מחזיר לקב"ה כגמולו? וכי זה מה שייחשב מתת שכנגד?

²⁰ משל זה הוא קצת מורכב ונראה שהכוונה היא שלבריות או בריאות העולם (הצומח במקרה זה) יש כח חיות ויצירה משלהם. הם קולטים דברים פשוטים כמו מים, שמש, אדמה ואוויר ויוצרים דברים איכותיים כמו שמן, יין וכו'. אם כך בבריאה שברא הקב"ה, פשיטא שבורא הכל, לא צריך שיזונו ויפרנסו אותו. וצריך עיון נוסף.

²¹ וכן הוא במדרשים רבים על כך שבעצם אין לקרבנות משמעות כמשהו שבני האדם כביכול נותנים לקב"ה. ראו במדבר רבה כא טז, פסיקתא רבתי טו החודש, טז קרבני לחמי, מדרשי תנחומא אמור טו, פנחס יב ועוד ועוד. אז מה בעצם מטרת הקרבנות בכלל, קרבן התמיד התדיר שפותח ונועל כל יום מימות השנה בפרט? לא ניתנו הקרבנות אלא לזכות את ישראל, עונים מקצת המדרשים, אבל נראה שהשאלה גדולה מכל תשובה. אולי מועד חיבורם של המדרשים הוא הפתרון ואולי מה שכתבנו בהערה 12 לעיל שהקרבנות אינם צריכים מקדש או משכן. ועכ"פ, יש להעמיד מדרש זה כנגד המדרש הקודם, שניהם מאותה פיסקא בפסיקתא דרב כהנא. זה מצויר אידיאל וזה מתפלסף ושואל למה בכלל קרבנות. זה לפני החורבן וזה אחרי? או אולי שניהם משלימים: הקרבנות אינם צורך גבוה אלא צורך האדם.

²² לקרבן התמיד התלוותה מנחת סולת בנפח צנוע של עשירית האיפה (מידה שנזכרת גם בעומר (שמות טז לו), בקרבן חטאת של העני (ויקרא ה יא), בחינוך כהן הדיוט לעבודה (ויקרא ו יג) ובקרבן סוטה (במדבר ה טו)). ראו מדרש ויקרא רבה ג ג: "ואל אלהינו כי ירבה לסלוח (ישעיהו נ ז) - ר' יהודה בר סימון בשם ר' זעירא: אף הקב"ה ויתר לנו סליחה אחת משלו. ואיזו? זו עשירית האיפה". ראו שם גם הקשר לברית בין הבתרים של אברהם. אז אולי הקרבן הצנוע של סולת עשירית האיפה, הנלווה אל קרבן התמיד, הוא סוד הכפרה שראינו בפסיקתא דרב כהנא לעיל. המידה המינימלית, בקרבן המינימלי אבל התדיר שניים בכל יום (קריאת שמע שחרית וערבית) - הוא סוד הכפרה. ראו סוף הערה 15 לעיל.

מסכת סוטה דף מט עמוד ב – חזיר כקרבן תמיד

תנו רבנן: כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבחוץ ואריסטובלוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה ומעלין להן תמידים. היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית, לעז להם בחכמת יוונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר, כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו נזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה.²³

תנחומא פרשת כי תבא סימן א – חביבה התפילה מכל הקרבנות

"היום הזה ה' אלהיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים" (דברים כו טז). זה שאומר הכתוב: "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו" (תהלים צה) – צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והבפּוֹרִים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום. לפי שחביב תפילה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות.²⁴

שבת שלום**מחלקי המים**

מים אחרונים: נשוב ונסקור את התחנות ההיסטוריות של קרבן התמיד. הוא החל עוד לפני הקמת המשכן, שולב בעבודת המשכן, נפסק אחרי חטא המרגלים שמאסו בארץ, חודש בימי יהושע בכניסה לארץ, שבת בין בית ראשון ושני, חודש בימי בית שני עוד לפני השלמת בניין המקדש, הומר בחזיר במלחמת אחים קשה בשלהי מלכות החשמונאים ופסק סופית בחורבן בית שני שחרב בגלל שנאת חנם. ואנו "נשלמה פרים שפתינו".

²³ בשיא מלחמת האזרחים המכוערת והבזויה החותמת את קורותיו של **בית חשמונאי**, צרים אלה על אלה באותה ירושלים של "צדק לין בה" – "ועתה מרצחים". נלחמים עד זוב דם בשביל שני צאצאי בית חשמונאי שזה אומר לי המלוכה וזה אומר לי המלוכה ומערבבים מלוכה עם כהונה. אבל הנצורים מקפידים לשלשל כל יום דינרים למטה והצרים מקפידים להעלות להם קרבן למעלה, העיקר שעבודת בית המקדש לא תושבת חס וחלילה. (השוו עם הסיפור בגמרא יומא כג ע"א על הכהן שרצח את חברו בגלל ריב על עבודה בבית המקדש). בית המקדש שרד פיסית עוד כמה עשרות שנים אחרי אירוע זה, אבל ארץ ישראל לא התאוששה מהזעזוע שעבר עליה, כאשר קרבן התמיד הומר בחזיר. פומפיוס כובש את הארץ והאדומים בחסות אדום היא רומי משתלטים על בית חשמונאי ובא הקץ על ריבונות ישראל הקצרה (כ-80 שנה) בימי בית שני. המקדש ישרוד עוד כ-130 שנים כולל השיפוץ המפואר של הורדוס (שלמעשה בנה בניין חדש לגמרי, ראו דברינו **בניין הורדוס**), אבל קרבן התמיד כבר לא שב ליעודו ומטרתו, בוודאי לא לתיאור האידילי של מדרש פסיקתא דרב כהנא הנ"ל.

²⁴ ראו דברינו **ונשלמה פרים שפתינו** בפרשת ויקרא.